

ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารในครอบครัว กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็กไทย

พิรุณรัตน์ ตูลย์จิตนันท์
เมตตา วิวัฒนานุกูล

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารในครอบครัว กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็กไทย โดยศึกษาจากนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 438 คน จากโรงเรียนประเภทต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร และใช้แบบสอบถาม ร่วมกับการสัมภาษณ์เด็กและผู้ปกครอง รวมทั้งสิ้น 16 คน

Faculty of
Communication Arts
CHULALONGKORN UNIVERSITY

พิรุณรัตน์ ตูลย์จิตนันท์ (นศ.ม. วาทยาศาสตร์และการแสดง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552) และเมตตา วิวัฒนานุกูล (M.A. Speech Comm. (U. of Arizona), M.A. (U. of Kansas)) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชา ทัศนนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารในครอบครัวกับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็กไทย” โดยมีรองศาสตราจารย์เมตตา วิวัฒนานุกูล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้รับการประเมินผลการสอบวิทยานิพนธ์ในระดับดีมาก ของหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสาขาวาทยาศาสตร์และการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2552

ผลการวิจัยพบว่า เด็กส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการมีวินัยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเด็กผู้หญิงมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการมีวินัยสูงกว่าเด็กผู้ชาย และโรงเรียนหญิงล้วนมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการมีวินัยมากที่สุด ขณะที่โรงเรียนเอกชนมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการมีวินัยมากกว่าโรงเรียนรัฐบาล และพบว่ารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็ก โดยเด็กที่มีรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบประชาธิปไตยมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการมีวินัยมากที่สุด ทั้งนี้วิธีการสื่อสารในครอบครัวทางบวกที่ใช้มากที่สุด คือ การพูดโดยตรงเชิงบวก อาทิเช่นการอบรมและสอน การอธิบายถึงคุณค่าของวินัย ส่วนวิธีการสื่อสารทางลบที่ใช้มากที่สุด คือ การพูดโดยตรงเชิงลบ อาทิเช่นการว่ากล่าวตักเตือนเมื่อทำผิด การลงโทษ และการออกคำสั่งให้ทำตาม

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากหลักการโน้มน้าวใจของอริสโตเติลพบว่า มีการใช้หลักฐานและเหตุผล (Logos) มากกว่าการเน้นความน่าเชื่อถือหรือการยอมรับในตัวผู้ส่งสาร (Ethos) และการกระตุ้นทางอารมณ์และความรู้สึก (Pathos) ในการสื่อสารเพื่อสร้างพฤติกรรมการมีวินัยแก่เด็ก อนึ่งภูมิหลังทางครอบครัว เช่น อายุคู่สมรสของผู้ปกครอง การศึกษาของผู้ปกครองและคู่สมรส รายได้ของผู้ปกครองและคู่สมรส มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่สถานภาพการสมรสของผู้ปกครอง อายุของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครองและคู่สมรสของผู้ปกครอง ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็ก

บทนำ

แม้ว่าสังคมไทยในปัจจุบันจะมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมทัดเทียมกับอารยประเทศ แต่อย่างไรก็ตามพบว่ายังมีปัญหาด้านอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติประการหนึ่งที่สำคัญ คือ “คน” ซึ่งเกิดจากการขาดศักยภาพ และมีสภาพจิตใจที่กำลังเสื่อมถอยทางศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องเร่งสร้างให้เกิดขึ้น โดย

จริยธรรมประการหนึ่งที่สำคัญ และเป็นพื้นฐานของการดำรงตนในสังคม คือ วินัย ซึ่งวินัยจะเป็นเครื่องมือที่จะเตือน ควบคุม และกำหนดทิศทางให้กับตนเองและสมาชิกในสังคม หากปราศจากวินัยด้วยแล้ว ย่อมเป็นหนึ่งในบ่อเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการจราจร ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาในการทำงาน เป็นต้น

วินัยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ได้เป็นประโยชน์แก่ตนเองเท่านั้น แต่เป็นประโยชน์ในมุมกว้างต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เมื่อมีวินัยในตนเอง ก็จะรู้จักตนเอง รู้จักหน้าที่ รู้จักควบคุมตนเอง ทำให้ตนมีระเบียบแบบแผนในชีวิต และเกิดการเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น อันนำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพและคุณภาพ นอกจากนี้วินัยยังเป็นพื้นฐานของการเป็นคนดี และเป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่นำไปสู่จริยธรรมขั้นสูงต่อไป การปลูกฝังวินัยจึงควรเริ่มตั้งแต่วัยเยาว์ เพราะเด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ และจดจำง่าย เมื่อปลูกฝังเมล็ดพันธุ์ของการมีพฤติกรรมการมีวินัยที่ดี เด็กจะสามารถเรียนรู้ และนำไปใช้ รวมทั้งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี และมีคุณภาพได้ดังในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ที่มียุทธศาสตร์ในด้านการพัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กับการพัฒนาสติปัญญาและสุขภาพอนามัย เสริมสร้างภูมิคุ้มกันของค่านิยมในครอบครัวเป็นการกล่อมเกล่าจิตใจเด็กและเยาวชน ให้มีวินัย ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม กตัญญู เอื้ออาทร และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ทั้งนี้การที่เด็กจะมีพฤติกรรมที่ดี มีจริยธรรมได้นั้นต้องเริ่มจากสถาบันหลักและเป็นสถาบันแรกของเด็ก คือ ครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู การสื่อสาร ความสัมพันธ์ในครอบครัว หรือบรรยากาศในครอบครัว เป็นอย่างไรย่อมส่งผลถึงพฤติกรรมของเด็ก พ่อ แม่ ลูกที่ห่างกัน ขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ละเลยที่จะอบรมปลูกฝังจริยธรรม มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดปัญหาครอบครัว และทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จากการสัมผัสกับเจตนาเลว (ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ, 2547) ในแนวทางการปลูกฝังและอบรม

เลี้ยงดูพบว่า ในเด็กปฐมวัย พ่อแม่มุ่งสอน ปลูกฝังให้เป็นเด็กดี ไม่ดื้อ ไม่ชน เชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่ สำหรับเด็กวัยเรียน พ่อแม่สอนให้ตั้งใจเรียนหนังสือ รับผิดชอบตนเองและช่วยเหลืองานบ้าน ส่วนวัยรุ่น พ่อแม่เน้นการคบหาเพื่อนที่ดี ไม่ติดยาเสพติด ซึ่งเด็กวัยเรียนเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมแก่การถ่ายทอดและปลูกฝังจริยธรรม ซึ่งเป็นช่วงที่มีพัฒนาการทางสติปัญญา การเรียนรู้ทางสังคมและพัฒนาจริยธรรม แม้เด็กเมื่อเข้าสู่วัยเรียนบทบาทของโรงเรียนและเพื่อนจะมีความสำคัญมากต่อการแสดงออกและเรียนรู้พฤติกรรมที่พึงประสงค์ แต่เด็กยังต้องการความรัก การดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัว ดังนั้นครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานในด้านต่างๆของเด็ก

การมีบรรยากาศที่ดีในครอบครัว การจัดสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็ก การสั่งสอนฝึกอบรมบ่มนิสัยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ การเป็นตัวอย่างที่ดีของพ่อแม่ โดยมีการสื่อสารที่ดีในครอบครัว จะเป็นการชี้นำ จูงใจให้เด็กได้มีการพัฒนาตนเอง

ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมการณ์จริยธรรมคุณธรรมของเด็กได้มีการศึกษาในหลากหลายสาขาวิชา แต่ทว่าในทางด้านนิเทศศาสตร์ยังไม่ปรากฏพบมากนัก อย่างไรก็ตามแม้ผู้ทำการศึกษาเรื่องวินัยกับเด็กมาพอสมควร แต่ในการศึกษาครั้งนี้ได้มีการพัฒนาเครื่องมือเพื่อกำหนดคุณลักษณะพฤติกรรมการณ์วินัยขึ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านวินัยของเด็กไทยในปัจจุบัน อนึ่งรูปแบบครอบครัวและบทบาทครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบเดิมยังคงสัมพันธ์กับปัจจุบันหรือมีการปรับเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้จึงเลือกที่จะศึกษาความสัมพันธ์ในการสื่อสารในครอบครัวกับพฤติกรรมการณ์จริยธรรมคุณธรรมของเด็ก โดยศึกษาเฉพาะในเรื่องของพฤติกรรมการณ์วินัยของเด็กไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะและระดับพฤติกรรมการณ์วินัยของเด็ก

2. เพื่อศึกษาลักษณะและรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ภูมิหลังของครอบครัว และตัวแปรด้านโรงเรียน กับระดับพฤติกรรมการณ์วินัยของเด็ก

4. เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารในครอบครัวเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการณ์วินัยของเด็ก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาลักษณะและรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการณ์วินัย ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ใช้ลักษณะประชากรศาสตร์ตามการแบ่งประเภทของโรงเรียนและเลือกกลุ่มตัวอย่างเด็กที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นระดับชั้นที่โรงเรียนสะดวกในการให้เก็บข้อมูล อย่างไรก็ตามเด็กในวัยนี้ตามแนวคิดของเพียอาเจต์ และโคลเบอร์ก (อ้างถึงในศรีเรือน แก้วกังวาลย์, 2538) เนื่องจากเด็กในช่วงอายุนี้นี้เป็นเด็กที่เริ่มมีพัฒนาการด้านความคิดข้อมูลในเชิงลึก เด็กเริ่มเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นทั้งบุคคลในครอบครัว และบุคคลที่มีใจคนในครอบครัว รู้จักเคารพกฎเกณฑ์ระเบียบ รู้จักมารยาททางสังคม มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ยังต้องการความรักและการเอาใจใส่จากคนในครอบครัว ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่จะให้เด็กเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขัดเกลาลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างดี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์ในทางวิชาการ กล่าวคือเพื่อเป็นองค์ความรู้ต่อยอดในการศึกษาเด็กในวัยอื่นและการวิจัยในจริยธรรมด้านอื่นๆ ต่อไป

2. ประโยชน์เพื่อการประยุกต์ใช้

2.1 เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้ที่สนใจทั่วไปเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว

ที่สนับสนุนให้เด็กมีพฤติกรรมสื่อสารที่แสดงถึงการมีวินัย

2.2 เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัว

2.3 เป็นแนวทางให้แก่ครอบครัว โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดลักษณะการสื่อสารที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนให้เด็กมีพฤติกรรมสื่อสารที่แสดงถึงการมีวินัย

2.4 เพื่อเป็นข้อมูลทางความคิดต่อการวางแผนการสื่อสารเพื่อพัฒนาสถาบันครอบครัวให้มีความมั่นคงและพัฒนาประสิทธิภาพทางการสื่อสารในครอบครัวต่อไป

แนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของครอบครัวและการสื่อสารในครอบครัว

ครอบครัวเป็นกลุ่มทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมาก เพราะการเรียนรู้ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี จารีต วัฒนธรรม กฎระเบียบต่างๆ นั้นเริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว โดยมีการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยมต่างๆ จากพ่อแม่ไปสู่ลูก ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดนี้อาศัยการสื่อสารเป็นสำคัญ ซึ่งแต่ละครอบครัวก็จะมีวัฒนธรรมในครอบครัวที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ความแตกต่างของการอบรมเลี้ยงดู รวมถึงการสื่อสารในครอบครัวที่แตกต่างกัน ก็มีอิทธิพลต่อแบบแผนในการคิดแนวทางการดำเนินชีวิตที่ต่างกันด้วย ในที่นี้ได้ศึกษารูปแบบการเลี้ยงดูของ Hurlock (1984) ซึ่งแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democratic Rearing) การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด (Autocratic Rearing) และการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Laissez-faire Rearing) โดยผลสัมพันธ์กับการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ทั้งการใช้วัจนภาษา และอวัจนภาษา ซึ่งในแต่ละครอบครัวก็มีกลยุทธ์ในการสื่อสารเพื่ออบรมเลี้ยงดูลูกแตกต่างกันไป ดังนั้นพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนจึงมีความแตกต่างกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก

เด็กมีพัฒนาการในช่วงอายุต่างๆ ในหลายด้านแตกต่างกัน เด็กในช่วงอายุ 10-12 ปี เป็นวัยที่พัฒนาการทางด้านร่างกายจะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่มีความสม่ำเสมอ เด็กวัยนี้คบเพื่อนร่วมวัยและผู้ใหญ่มากขึ้น มีการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เป็นช่วงวัยที่มีความรู้พื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลขที่ประณีตขึ้น มีการเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่ และเริ่มเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เด็กบางคนรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ สามารถเข้าใจกฎระเบียบและคำสั่งดีขึ้น ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสำหรับการสอน ฝึก และพัฒนาการมีระเบียบวินัยของเด็ก

3. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างและพัฒनावินัย

วินัยเป็นระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ที่จำเป็นของการอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้เกิดแนวการปฏิบัติตน ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ กติกาทางสังคม ซึ่งทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสงบสุขในสังคม วินัยมีทั้งที่เกิดจากตนเองและเกิดจากสังคมภายนอก เป็นผู้กำหนด การสร้างวินัยนั้นควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็ก เพราะเด็กเป็นวัยที่ง่ายต่อการเรียนรู้และจดจำ ดังนั้นการพัฒนาวินัยในเด็กนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกสถาบัน โดยต้องเริ่มจากที่สถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักและมีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด โดยมีการสร้างข้อตกลงร่วมกัน การเรียนรู้พฤติกรรมของคนในบ้าน การเป็นต้นแบบที่ดีของพ่อแม่ การสร้างให้ตระหนักถึงคุณค่าของการมีวินัย ซึ่งเมื่อเด็กรับรู้และซึมซับพฤติกรรมการมีวินัยที่ดีแล้ว ย่อมจะเติบโตอย่างมีคุณภาพ มีความมั่นคงทางจิตใจ และเป็นที่ยอมรับในสังคม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ ซึ่งแบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือ

1. ระยะที่ 1 การวิจัยนำร่อง เป็นการวิจัยโดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อหาลักษณะพฤติกรรมการมีวินัยของเด็กไทยที่สังคมต้องการจะปลูกฝังให้แก่เด็ก

โดยกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยเพื่อใช้ในการศึกษานี้มี 3 กลุ่มคือ กลุ่มครอบครัว จำนวน 20 คน กระจายตามผู้ปกครองที่มารับนักเรียนในโรงเรียนต่างๆ กลุ่มครูอาจารย์ จำนวน 10 คน กระจายตามประเภทของโรงเรียน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็ก จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 33 คน

2. ระยะที่ 2 การวิจัยขั้นสมบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยมีวิธีการเลือกและสุ่มกลุ่มตัวอย่างในแต่ละวิธีวิจัยดังนี้

2.1 การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยขั้นสมบูรณ์เป็นการสำรวจข้อมูลแบบรายคู่ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

1. เด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งกระจายทั้ง 3 เขตการศึกษา และโรงเรียนของกลุ่มตัวอย่างต้องได้รับการประเมินผลคุณภาพระดับ “ดีมาก” และผ่านการรับรองแล้ว ตามผลการประเมินคุณภาพภายนอกระดับประถมศึกษา รอบสองของสถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐานในจังหวัด กรุงเทพมหานคร จากสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รวมทั้งแบ่งตามลักษณะโรงเรียนคือ โรงเรียนหญิงล้วน ชายล้วนและสหศึกษา จำนวน 438 คน

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยสำหรับเด็กประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับวิธีการสื่อสารในครอบครัว

2. กลุ่มพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 438 คน

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยสำหรับผู้ปกครองประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของครอบครัวและภูมิหลังของครอบครัว ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์วินัยของเด็ก และส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างวินัยให้แก่เด็ก

2.2 การวิจัยเชิงสำรวจโดยการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เด็กและ/หรือผู้ปกครองของเด็กที่ได้รับการยกย่องในด้านความประพฤติที่ดี หรือได้รับคัดเลือกจากโรงเรียนว่าเป็นผู้มีคุณประพฤดีดี รวมทั้งสิ้น 16 คน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการณ์วินัยของเด็กไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ร้อยละ การแจกแจงความถี่และค่าเฉลี่ย (Mean) ในการอธิบายข้อมูลต่างๆ ได้แก่ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ลักษณะและรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว พฤติกรรมการณ์วินัย และปัจจัยอื่นๆ

2. การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistics) เช่น One-way Anova และ Two-way Anova และกำหนดค่านัยสำคัญที่ .05 เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

3. การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามปลายเปิดและการสัมภาษณ์ แล้วนำมาจัดหมวดหมู่และหาค่าร้อยละ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างเด็กในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กเพศหญิงมากกว่าเด็กเพศชาย โดยเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนเอกชน มากกว่าศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาล และกลุ่มตัวอย่างเด็กศึกษาในโรงเรียนสหศึกษามากที่สุด รองลงมาเป็นโรงเรียนหญิงล้วน และโรงเรียนชายล้วน มีน้อยที่สุด ทั้งนี้เด็กส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการณ์วินัยอยู่ในระดับปานกลาง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ผู้ปกครองมีฐานะเป็นแม่มากที่สุด และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ทั้งผู้ปกครองและคู่สมรสมีอายุในช่วงอายุ 41 - 50 ปี และมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด โดยคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการณ์วินัยของเด็กจะลดหลั่นไปตามระดับ

การศึกษาของผู้ปกครอง ในเรื่องอาชีพของผู้ปกครอง และอาชีพคู่สมรสของผู้ปกครองไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็ก

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และลักษณะการสื่อสารในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็ก โดยเด็กที่มีรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบประชาธิปไตยมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการมีวินัยมากที่สุด และ วิธีการสื่อสารทางบวกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมการมีวินัยของเด็ก กล่าวคือถ้าวิธีการสื่อสารทางบวกเพิ่มขึ้น คะแนนพฤติกรรมการมีวินัยของเด็กก็จะเพิ่มสูงขึ้นด้วย แต่วิธีการสื่อสารทางลบไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็ก

ทั้งนี้เด็กได้รับการปลูกฝังวินัยจากการสั่งสอนดูแลจากครอบครัว และการอบรมของโรงเรียน อยู่ในระดับสูง ส่วนการเอาอย่างเพื่อนและการเลียนแบบพฤติกรรมดารา อยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้ปกครองรับรู้การมีวินัยของเด็กจากการพบเจอประสบการณ์โดยตรง การสังเกต และการบอกกล่าวจากครูอาจารย์ในโรงเรียน อยู่ในระดับสูง ส่วนการรับรู้จากการได้รับการชมเชยจากบุคคลอื่น อยู่ในระดับปานกลาง

ในด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว เด็กมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับแม่มากที่สุด ซึ่งเป็นทั้งผู้สอนวินัยและเป็นแบบอย่างมากที่สุดเช่นเดียวกัน ส่วนบุคคลที่เด็กเชื่อฟังมากที่สุด คือ พ่อและแม่ ทั้งนี้ผู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเด็กมากที่สุด คือ แม่

ภูมิหลังทางครอบครัว เช่น อายุคู่สมรสของผู้ปกครอง การศึกษาของผู้ปกครองและคู่สมรสของผู้ปกครอง รายได้ของของผู้ปกครองและคู่สมรสของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็ก โดยที่การศึกษาของผู้ปกครองและคู่สมรสของผู้ปกครองสูง คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการมีวินัยของเด็กก็จะสูงตามด้วย ในขณะที่สถานภาพการสมรสของผู้ปกครอง อายุของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครองและคู่สมรสของผู้ปกครอง ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็ก

ในด้านวิธีการสื่อสารในครอบครัว เพื่อปลูกฝังวินัยสามารถจัดเป็นกลุ่มใหญ่ๆได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มวิธีการสื่อสารทางบวก คิดเป็นร้อยละ 67.23 กลุ่มวิธีการสื่อสารทางลบ คิดเป็นร้อยละ 23.97 และกลุ่มวิธีการแบบไม่แสดงทิศทาง คิดเป็นร้อยละ 8.79 โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองใช้วิธีการสื่อสารทางบวกมากกว่าวิธีการสื่อสารทางลบ นอกจากนี้การสื่อสารแบบใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองจะใช้วิธีการสื่อสารแบบวัจนภาษาคิดเป็นร้อยละ 68.92 มากกว่าการใช้วัจนภาษา คิดเป็นร้อยละ 17.42 โดยกลยุทธ์ในการสื่อสาร ดังเช่นการสื่อสารตามหลักวาทศิลป์ของอริสโตเติล กลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองใช้วิธีการให้หลักฐานหรือเหตุผล (Logos) คิดเป็นร้อยละ 54.36 จำนวนมากที่สุด รองลงมาเป็นวิธีการเน้นที่ผู้ส่งสาร (Ethos) คิดเป็นร้อยละ 40.94 ตามด้วยวิธีการแบบเน้นที่ผู้รับสาร (Pathos) คิดเป็นร้อยละ 4.70 นอกจากนี้กลยุทธ์ในการจูงใจในสารนั้น กลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองใช้การจูงใจในทางลบมากกว่าทางบวก และเลือกการใช้แรงจูงใจใช้ความกลัวมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 68.18

อภิปรายผลการวิจัย

เด็กผู้หญิงมีพฤติกรรมการมีวินัยมากกว่าเด็กชาย ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะบุคลิกของเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายแตกต่างกัน เด็กผู้หญิงมักมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและอ่านสอนง่ายกว่าเด็กผู้ชาย ในขณะที่บุคลิกของเด็กผู้ชายจะมีความแก่น ขน และความดีใจที่ไม่ชอบอยู่ในกฎระเบียบมากนัก ดังนั้นจึงไม่แปลกที่จะพบว่าเด็กผู้หญิงมีพฤติกรรมการมีวินัยมากกว่าเด็กผู้ชาย รวมทั้งความคาดหวังของสังคม การอบรมสั่งสอนของสังคมไทยซึ่งเข้มงวด และเน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อยที่เด็กผู้หญิงมากกว่าเด็กผู้ชาย ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2539) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีวินัย ซึ่งพบตรงกันว่านักเรียนหญิงในแต่ละระดับชั้นมีพฤติกรรมการมีวินัยมากกว่านักเรียนชาย ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของระเบียบวินัยกับ

ลักษณะของโรงเรียน จะพบว่ากลุ่มตัวอย่างเด็กโรงเรียนหญิงล้วนมีพฤติกรรมการมีวินัยที่สูงที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะการปลูกฝังและความเข้มงวดในด้านความประพฤติ ซึ่งรวมไปถึงวินัยนั้น โรงเรียนหญิงล้วนจะสามารถทำได้ง่ายกว่า เนื่องจากด้วยลักษณะของเพศและบุคลิกของเด็กเป็นส่วนสำคัญ

แม้เด็กจะเข้ารับการศึกษารอบในโรงเรียนระดับต่างๆ แล้วก็ตาม บิดามารดา บ้าน หรือ สถาบันครอบครัว ยังต้องทำหน้าที่ปลูกฝังตลอดจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรมและจริยธรรมรวมทั้งเรื่องระเบียบวินัยแก่สมาชิกในครอบครัวนี้ต่อไป (ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, 2524) ในความสัมพันธ์ในครอบครัว จากการศึกษาจะพบว่าเด็กจะมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับพ่อแม่มากที่สุด เพราะพ่อแม่เป็นผู้สามารถแสดงบทบาทได้หลากหลายและสามารถทำกิจกรรมได้หลายแบบทั้งเรียบง่ายและผาดโผน ในขณะที่บทบาทของแม่จะเป็นในเรื่องของการอบรมสั่งสอน ดูแลเอาใจใส่ในชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งนี้ Carol K. Singleman และ Elizabeth A. Rier (2009) กล่าวว่า แม้ว่าพ่อแม่ใช้เวลาอยู่ร่วมกับเด็กไม่มากเท่าแม่ แต่พ่อจะมีบทบาทในการเล่น ทำกิจกรรมมากกว่าการอบรมสั่งสอน ซึ่งมีผลต่อด้านอารมณ์และการตอบสนองการเลี้ยงดูและพัฒนาการของเด็ก แต่อย่างไรก็ตามการวิจัยนี้พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่คือ แม่ และ แม่ยังเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการด้านการอบรมเลี้ยงดู สั่งสอนด้านวินัย และเป็นแบบอย่างมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกุศล สุนทรธาดาและคณะ (2542) จากสถานการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย กล่าวว่า ผู้มีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวมากที่สุดคือ แม่

บทบาทของพ่อและแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูก ย่อมมีผลและอิทธิพลต่อความเชื่อ ทศนคติ และพฤติกรรมของลูก ทั้งนี้พฤติกรรมการมีวินัยของเด็กย่อมเกี่ยวเนื่องจากภูมิหลังของครอบครัวด้วย

รายได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็ก ถ้าผู้ปกครองมีรายได้มาก เด็กก็จะมีคะแนนเฉลี่ยวินัยสูงตามไปด้วย เนื่องจากความไม่พร้อม หรือความกังวลในค่าใช้จ่าย ย่อมส่งผลกระทบต่ออารมณ์ และการกระทำ

ของผู้ปกครอง รวมถึงการให้เวลาแก่เด็ก ดังนั้นประสิทธิภาพของการอบรมสั่งสอนในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ ตามโมเดลของ Conger et al. (1992) ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสถานะความตึงเครียดของครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู และการปรับตัวของวัยรุ่น แสดงถึงปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลต่อความตึงเครียดของครอบครัว คือ การมีรายได้ต่ำซึ่งส่งผลกระทบต่ออารมณ์ที่ไม่ดีภายในบ้านของพ่อหรือแม่ และจากเหตุผลนี้ก็ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ค่อยมีความผูกพันใกล้ชิดกับเด็ก ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และมีปัญหาในการปรับตัว ขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อเรื่องความขัดแย้งในครอบครัวของพ่อและแม่ (อ้างถึงใน Carol K. Singleman และ Elizabeth A. Rier, 2009)

นอกจากนี้ ผลวิจัยพบว่ารายได้มีความสัมพันธ์กับการศึกษาของผู้ปกครองและคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการมีวินัยของเด็กด้วย เด็กที่ผู้ปกครองมีการศึกษาสูงก็จะมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการมีวินัยสูงไปด้วย ซึ่งคะแนนวินัยยังลดหลั่นไปตามการศึกษาของผู้ปกครองได้ ซึ่งผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษามีคะแนนเฉลี่ยวินัยต่ำที่สุด การที่การศึกษามีความสัมพันธ์กับคะแนนเฉลี่ยวินัยนั้นน่าจะเป็นเพราะว่า การศึกษาจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนนั้นมีวิถีคิดที่กว้างขวางขึ้น ดังนั้นผู้ปกครองและคู่สมรสของผู้ปกครองที่มีการศึกษาดีจะมีการพัฒนา มีการรับรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ทำให้สามารถในการคิด การจำแนก การประเมินไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลที่เพิ่มขึ้น และรู้กลไกที่จะปรับเปลี่ยนรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี ซึ่งยังผลไปสู่จิตวิทยาที่จะใช้ต่อการปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับกุศล สุนทรธาดาและคณะ (2541) พบว่า ครอบครัวที่พ่อแม่มีการศึกษาสูงและมีฐานะเศรษฐกิจดีที่สามารถนำวิธีการที่จะช่วยพัฒนาลูกทั้งด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์ สังคมและจริยธรรม มาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูลูกของตนอย่างเหมาะสมและให้ผลดีกว่าพ่อแม่ที่มีการศึกษาน้อยและมีฐานะเศรษฐกิจไม่ดี อนึ่งผู้ปกครองที่มีการศึกษาสูงย่อมมีโอกาสทางสังคมสูงไปด้วย ดังนั้นเด็กที่เติบโตในครอบครัวที่มีการศึกษาดี จะมีโอกาสในการเรียนรู้การเข้าวงสังคมมากกว่าเด็กที่เติบโตในครอบครัวที่มีการ

ศึกษาต่ำ แต่ในส่วนของอาชีพนั้นมิได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยของเด็กไทย เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ผู้ปกครองในทุกอาชีพให้ความสำคัญกับงานเช่นกัน แต่เวลาที่เหลือสำหรับการทำงาน น่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นเวลาที่ใช้อยู่ร่วมกับครอบครัว รวมทั้งการอบรมสั่งสอนและทำกิจกรรมร่วมกัน

จากการศึกษายังพบว่า รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบประชาธิปไตย มีค่าคะแนนเฉลี่ยด้านพฤติกรรมการมีวินัยสูงกว่ารูปแบบอื่นๆ ทั้งรูปแบบการสื่อสารแบบเผด็จการ และรูปแบบการสื่อสารแบบปล่อยปละละเลย ทั้งนี้ การที่ครอบครัวเลี้ยงดูให้เด็กสามารถสื่อสารกับครอบครัวได้อย่างเปิดเผย รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ภายใต้บรรยากาศที่เข้าใจ ไม่รู้สึกกดดัน อึดอัด และเต็มไปด้วยความรักนั้น เด็กก็จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาและพัฒนาการอารมณ์ได้ดีกว่า เพราะการกระตุ้นจากการซักถาม การได้ใช้สิทธิในการเลือกด้วยตนเอง จะทำให้เด็กมีความคิดวิเคราะห์ได้ดี ดังนั้นสิ่งที่เด็กรับรู้และมองดู เด็กจะสามารถแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดี สิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำตามในสังคมได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิวาห์วัน มุลสถาน (2523) ที่ว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือการให้ความรัก ความเป็นอิสระ ความเป็นตัวของตัวเอง รู้จักใช้ความรักและเหตุผลจะช่วยให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงและพัฒนาความสามารถในการควบคุมตนเองได้ดี

ในด้านของการปลูกฝังพฤติกรรมการมีวินัยของเด็ก ก็พบจากการสัมภาษณ์ว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะสอนโดยเน้นเรื่องวินัยในตนเอง เพื่อให้รู้จักหน้าที่ รับผิดชอบต่อตนเอง มีมารยาททางสังคมและวัฒนธรรม รู้และปฏิบัติในสิ่งที่ควรกระทำ อาทิเช่น การตื่นนอนด้วยตนเอง การทำการบ้าน การไหว้และให้ความเคารพผู้ใหญ่ เป็นต้น

ผลวิจัยพบว่าผู้ปกครองมีการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ทั้งการสื่อสารแบบทางบวกและทางลบ แต่ทั้งนี้พบว่าผู้ปกครองควรมีการอบรมและสอนควบคู่ไปกับการเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย พ่อและแม่ถือเป็นผู้ให้คำนิยาม

ทางวัฒนธรรมและศีลธรรมซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่ครอบครัวจะถ่ายทอดให้กับเด็กของตน ดังนั้นการเรียนรู้ทางสังคม และการถ่ายทอดให้เด็กมีวินัยที่ดีที่สุด คือการเป็นแบบอย่างของพ่อแม่ ผู้ใหญ่ต้องแสดงความมีวินัยให้เด็กดูก่อน (พรพรณทิพย์ ศิริวรรณบุญ, 2530) การเป็นแบบอย่างของพ่อแม่จะทำให้เกิดความรู้สึกศรัทธา ความน่าเชื่อถือต่อลูกตามหลักทฤษฎีของอริสโตเติลในเรื่องการใช้สารและการสร้างความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร (source credibility) ทั้งนี้การเป็นแบบอย่างก็ควรประสานไปกับการใช้จรรยาบรรณและอวัจนภาษา อาทิเช่น การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ การให้เหตุผล การอธิบายเหตุผลของสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำแล้ว จะทำให้เกิดน้ำหนักของสาร เกิดความน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น โน้มน้าวต่อการเกิดพฤติกรรม รวมทั้งทางด้านน้ำเสียง การใช้ น้ำเสียงที่สุภาพ ย่อมทำให้เด็กซึมซับพฤติกรรมที่ดีด้วย ในการรับรู้อารมณ์ของเด็กนั้นก็สำคัญ เมื่อเด็กอารมณ์ไม่ดี ก็จะไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นต่างๆ การสอนก็จะไม่เกิดประโยชน์ ทั้งนี้ก็ต้องปรับเปลี่ยนขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ตามสถานการณ์ และบุคลิกลักษณะของเด็กด้วย อย่างไรก็ตามไม่อาจปฏิเสธได้ว่าวิธีการสื่อสารทางลบก็มีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูนั้นจึงควรใช้ทั้งวิธีการสื่อสารทางบวกและทางลบควบคู่ไปด้วย อย่างเช่นการว่ากล่าวตักเตือน หรือการมีบทลงโทษบ้าง เพื่อให้เด็กคิดและจดจำในสิ่งที่ควรกระทำ

นอกจากนี้กลยุทธ์การอบรมเลี้ยงดูก็แตกต่างกันไป เช่นการเลี้ยงดูแบบการใช้วิธีการผสมผสานตามลักษณะของทางสังคมวัฒนธรรม หรือแม้แต่การปรับเข้ากับกระแสสังคม การใช้ธรรมะ ซึ่งแสดงถึงการให้คุณค่าและความสำคัญที่มีอยู่ ซึ่งเป็นไปตามการปลูกฝังจริยธรรมตามสังคมไทย

ปัญหาและข้อจำกัดในการวิจัย

1. ประเภทของโรงเรียนและลักษณะของโรงเรียนมีข้อจำกัด คือ ไม่สามารถขอความร่วมมือได้ทั้งหมดตามกลุ่มของโรงเรียนที่ได้ทำการคัดเลือกไว้และแบบสอบถามไม่ได้รับตอบกลับมาตามที่กำหนดขอไปใน

ความอนุเคราะห์ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจึงมีจำนวนไม่เท่ากัน

2. การสัมภาษณ์เด็กและผู้ปกครองมีข้อจำกัดคือ ไม่สามารถสัมภาษณ์เด็กและผู้ปกครองของเด็กเหล่านั้นในแบบรายคู่กันได้ เนื่องจากทางโรงเรียนไม่สะดวกในการให้ความอนุเคราะห์ในส่วนดังกล่าว

ข้อเสนอแนะเชิงประยุกต์

1. สำหรับผู้ปกครอง

1.1 พฤติกรรมของเด็กมีความสัมพันธ์ต่อลักษณะของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู วิธีการสื่อสารในครอบครัว ซึ่งการจะปลูกฝังพฤติกรรมการมีวินัยให้แก่เด็ก ครอบครัวควรจะมีการสื่อสารในครอบครัวที่ดี มีบรรยากาศ ความรักและความอบอุ่น เต็มไปด้วยความเข้าใจ และใช้เหตุผลให้เด็กคิดและอิสระกับเด็กโดยมีกรอบที่เหมาะสม แม้เด็กทำผิด การตักเตือน ว่ากล่าวหรือลงโทษควรเป็นไปด้วยสติและเหตุผล จึงจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เด็กรับรู้และมีวินัย

1.2 พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก เพราะการเรียนรู้จากพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ดีที่เด็กจดจำได้ดีกว่าการพูดอบรมพร่ำสอน หรือการว่ากล่าว ดังนั้นการที่จะให้เด็กมีวินัยที่ดี คนในครอบครัวจึงควรเป็นต้นแบบทางวินัยด้วย

1.3 การวิจัยนี้ทำการสำรวจเด็กที่อยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นสังคมเมือง ดังนั้นเด็กที่อยู่ในเมืองส่วนใหญ่จะชอบวิธีการอบรมและรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบประชาธิปไตย ผู้ปกครองจึงควรให้อิสระทางความคิด ให้เหตุผลในการสอน มีความรักและความเข้าใจแก่เด็ก รวมทั้งการใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกันก็เป็นการถ่ายทอดความรักและสอนวินัยที่ดี

2. สำหรับครูอาจารย์

2.1 สถาบันการศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังวินัยให้แก่เด็ก เพราะเด็กในวัยนี้เป็นเด็กวัยเรียน ครูอาจารย์ควรปลูกฝังวินัยแก่เด็ก ด้วยบรรยากาศในการสอนแบบการใช้เหตุผลและสร้างความเข้าใจในเรื่อง

ระเบียบวินัยแก่เด็ก รวมทั้งการสอดแทรกกิจกรรมที่เสริมสร้างวินัย นอกจากนี้การเสริมแรงทางบวก อย่างเช่น การให้รางวัล หรือการกล่าวชมเชยแก่เด็กที่มีความประพฤติที่ดี รวมถึงในด้านวินัย ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการมีพฤติกรรมการมีวินัยแก่เด็ก

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบประชาธิปไตย จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยมากที่สุด โดยการให้อิสระเสรีแบบมีกรอบ ให้ความรัก และมีเหตุผลในครอบครัว ส่วนในงานวิจัยนี้ คำว่า รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อยปละละเลย ไม่ได้หมายถึงการปล่อยเพิกเฉยหรือไม่ให้การอบรมดูแลสั่งสอนเด็ก แต่ทั้งนี้หมายถึงคำว่า Laissez-faire ซึ่งคือ การให้อิสระเสรีภาพมาก ไม่ค่อยมีกรอบกำหนด วางกฎเกณฑ์ในการกระทำ

2. ในการศึกษาครั้งนี้พฤติกรรมการมีวินัยของเด็กส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะการมีวินัยในตนเอง ซึ่งน่าจะมีการศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยระดับสังคมต่อไป

3. การศึกษาในครั้งนี้ได้คัดเลือกเด็กจากโรงเรียนที่ได้รับการประเมินสถานศึกษาที่มีระดับดี ถึง ดีมาก ซึ่งน่าจะศึกษาเพิ่มเติมพฤติกรรมการมีวินัย และความสัมพันธ์กับการสื่อสารในครอบครัวจากการประเมินสถานศึกษาที่อยู่ในระดับอื่นต่อไป

4. เนื่องจากการวิจัยได้ศึกษาโดยความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการมีวินัยกับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่มีแนวคิดจากชาวตะวันตก น่าจะศึกษาเพิ่มเติมในรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวตามลักษณะของสังคมไทย

5. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่สามารถสรุปหรืออนุมานลักษณะและรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว และพฤติกรรมการมีวินัยได้ทั้งประเทศ เนื่องด้วยลักษณะของสังคมในกรุงเทพมหานครเป็นสังคมเมือง ซึ่งมีความแตกต่างจากสังคมอื่น ดังนั้นควรมีการศึกษาในสังคมแบบอื่นต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนิษฐา ไทเดชะวัฒน์. **ความคิดเห็นเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่อยู่ในครอบครัวที่มีเฉพาะบิดาหรือมารดา และที่มีทั้งบิดามารดา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- กรรณ กิจชัยน. **ความสัมพันธ์ระหว่างความมีวินัยแห่งตนความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอก และคุณธรรมแห่งพลเมืองดี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517
- ก่อ สวัสดิ์พานิชย์. **ความสัมพันธ์ในครอบครัว ตามหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2518.** กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2519.
- กุศล สุนทรธาดา และคณะ. **สถานการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย.** เอกสารทางวิชาการ มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม; หมายเลข 229. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. **การสร้างวินัย : คู่มือและแนวทางการปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2537.
- จรรยา สุวรรณทัต และคณะ. **ทัศนคติของปู่ย่าตายายและบิดามารดาที่มีต่อกันในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กและผลที่มีต่อลักษณะพฤติกรรมบางประการของเด็ก.** รายงานการวิจัย ฉบับที่ 33. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.
- ฉันทนา ภาคบงกช และคณะ. **โครงการวิจัยเรื่อง การปลูกฝังวินัยคนในชาติ.** รายงานการวิจัย ฉบับที่ 56. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539.
- ชัยยุดา ศิริบุญย์. **รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวและระดับการสื่อสารความเป็นผู้นำของเด็ก.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาจิตวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- ชิดกมล สังข์ทอง. **การศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวินัยในตนเองของวัยรุ่น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาจิตวิทยา คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. **คุณธรรมและจริยธรรม : หลักการและวิธีการพัฒนาจริยศึกษาในสถานศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, 2524
- ดาวนภา กิตติสาโร. **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเจ้าพระยา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์สหสัมพันธ์เชิงครโนคอล.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชามัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2518.
- ดวงใจ เนตรโรจน์. **การสร้างแบบวัดบุคลิกภาพด้านความมีวินัยในตนเองระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตการศึกษา 3 กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2533.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม การวิจัยและพัฒนาบุคคล** กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2538.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก. **จริยธรรมของเยาวชนไทย**. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 21 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520.
- นางพะงา ลิมสุวรรณ. **เลี้ยงลูกถูกวิธี ชีวีเป็นสุข**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พรินติ้งเพลส, 2545.
- นวลศิริ เปาโลหิตย์ และคณะ. **จิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ครุสภา, 2515.
- นิคม วรรณราช. **ครอบครัว: พ่อแม่คือผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร: ส.เอเชียเพลส, 2544.
- บัณฑิตา ศักดิ์อุดม. **ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูเด็กกับความมีวินัยในตนเองตามการรับรู้ของนักเรียน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- เบญจพร ปัญญา, พิศาสน์ เตชะเกษมและเรืองรัตน์ วงศ์ปราโมทย์. **การวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพชีวิตเด็กและเยาวชนเรื่อง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่/ผู้ปกครองกับเด็กและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก**. ชุดโครงการวิจัยเด็ก เยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย. ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ วิทยาลัยแพทยศาสตร์ กรุงเทพมหานคร และวชิรพยาบาล, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542.
- ประเทิน มหาจันทร์. **สอนให้เด็กมีความรับผิดชอบ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2536.
- ประภาศรี สีหอำไพ. **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ปาริชาติ ธาธาพัตรพร. **รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวของพ่อแม่ในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ปิ่น มุกขนันต์. **มงคลชีวิต ภาคที่ 1**. อนุสรณ์นาย ปรัชญา อัครพานิช. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2502.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุญ. **จิตวิทยาครอบครัว**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- พระธรรมปิฎก. **วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด**. **วารสารพฤติกรรมศาสตร์ 2** (พฤศจิกายน 2538). 8-12.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พัฒนาคน-สมาธิ**. กรุงเทพมหานคร : สมาธิ, 2528.
- ภัสรา อรุณศรี. **การพัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- ภาวิณี โสธายะเพชร. **การศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ ให้กับนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. **การบริหารงานบุคคล**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2537.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2525.

รัตนา ฉากสลัก. การเปรียบเทียบโน้ตสันทางจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบปล่อยปละละเลย และแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ลัดดา เหมาะสุวรรณ. พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย. โครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย เล่ม 9 กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ. โครงการวิจัย พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย : ปัจจัยคัดสรรด้านครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดู: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. สรุปรายงานการวิจัยฉบับที่ 60 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีวินัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539.

วัชร ฐวรธรรม. 49 ยุทธการสร้างลูกรัก. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2538.

วิชาการ, กรม. กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.

วิภาวดี มุลสถาน. ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความมีวินัยในตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523.

วิวัฒน์ อัสวานิชย์. ความสัมพันธ์ระหว่างวินัยในตนเองกับความซื่อสัตย์ของเด็กไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523.

วารินทร์ ม่วงสุวรรณ. ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูถูกแบบให้ความรักและแบบควบคุม ความเอื้อเฟื้อ และวินัยทางสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517.

ศักดิ์ชัย นิรัญทวีและคณะ. รายงานการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550.

ศิริกุล อิศรานุรักษ์. พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมของเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547.

ศิริชัย พงษ์วิชัย. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

ศรีเรือน แก้วกังวาน. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

สมควร อภัยพันธุ์. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2507.

สนั่น สุมิตร. วินัยเป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยและความเจริญรุ่งเรืองของชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2527.

สุโท เจริญสุข. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2520.

สุนน อมรวิวัฒน์, ทิศนา ขัมมณี, วารี ถิระจิตร และอุดมลักษณ์ กุลพิจิตร. **การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

สุชา จันทรเฒ. **จิตวิทยาเด็ก**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2536.

สุชา และ สุรางค์ จันทรเฒ. **ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร : การวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522.

สุพัตรา เทียนอุดม. **การพัฒนาแบบวัดความมีระเบียบวินัยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

สุรัตน์ ตรีสุก. **หลักนิเทศศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2548.

อรรณพ ปิณฑน์โอวาท. **หลักและปรัชญาทฤษฎีจิตวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. **สร้างวินัยให้ลูกคุณ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว, 2542.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. **สร้าง E.Q. ให้ลูกคุณ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว, 2544.

ภาษาอังกฤษ

Beebe S.A. and Masterson J.T. **Family Talk: Interpersonal Communication in Family**. Mexico, 1998.

Carole K.S. and Elizabeth A.R.. **Life- Span Human Development**. 6th ed. Canada: Cengage Learning. 2009.

Good, Carter V. **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill, 1973.

Epstein et al. Four Style of Communication[Online]. 1993. Available from: <http://www.ext.vt.edu/pubs/family/350-092.html>. [2009, September 18].

Fitzpatrick, M.A. and Vangelisti A.L. **Explanation Family Interactions**. International Education and professional Publisher, 1995.

Hair, .F., Black, W.C., Dadin, D.A., Anderson, R.E. and Patham, R.L.. **Multivariate Data Analysis**. 6th ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-hall, 2006.

Hurlock, Elizabeth B. **Child Development**. New York: McGraw-Hill, 1984.

Kingsbury, B. **Personnel Administration for Thai Students**. Bangkok: Institute of Public Administration Thammasat University, 1957.

Koerner A.F. and Eis K.M. **The Influence of Conformity Orientation on Communication Patterns in Family Communication**. Minnesota, 2002.

Peterson R. Family First- Keys to Successful Family Function[Online]. 1999. Available from: <http://www.ext.vt.edu/pubs/family/350-092/350-092.html>. [2009, September 18].

Maccoby E. E., Martin J.A. Socialization in the context of the family. Parent-child interaction. In : E.M. Hethrington (ed). **Handbook of Child Psychology**. New York : Wiley.

Margolin G, Chien D, Duman SE, Fauchier A. **Ethical Issue in Couple and Family Research**. J Fam Psychol, 2005.

McLeod. J.M., Chaffee S.H. and D.B. Wachman. **Family Communication Pattern Scale [Online]**. 1972
Available from: <http://libralies.uta.edu/helen/test/meas/public20Domain/family>.

Meggison, Leon C. **Personnel: A Behavioral Approach to Administration**. Homewood Illinois: Richard D. Irwin, 1972.

Shaffer, D. R. & Kipp, K. **Developmental Psychology: Childhood & Adolescence**. Belmont, CA: Thomson Wadsworth, 2007.

Faculty of
Co mmunication Arts
CHULALONGKORN UNIVERSITY